Dakbroedende Kleine Mantelmeeuw *Larus fuscus* in Meppel in 2014

Hilbert Folkerts

In 2010 werd een kolonie Visdieven *Sterna hirundo* ontdekt op het dak van scheepswerf De Kaap in Meppel (Folkerts 2011). Het aantal paartjes bedroeg in 2010 zes en groeide naar 13 in 2014. Tijdens een bezoek aan het dak op 23 mei 2014, met als doel het aantal broedgevallen van visdieven te tellen, troffen wij iets vreemds aan. Evenals in voorgaande jaren broedde tussen de Visdieven ook een paartje Scholeksters *Haematopus ostralegus* op dit grinddak. Op zich is dit niets bijzonders. Bij dit bezoek troffen wij een nest aan met drie eieren. Daar wij echter alleen keken naar het aantal nesten van de Visdieven werd er verder niet veel aandacht geschonken aan dit broedsel en gingen we ervan uit dat het de Scholekster betrof.

Meeuwennest

Bij het tweede bezoek op 3 juni troffen wij een dode jonge Scholekster aan en het door ons als scholeksternest bestempelde legsel met drie eieren. Dit riep vragen op en bij nader bestudering van het "scholeksternest" viel het ons op dat de eieren veel groter waren dan van een Scholekster. Ook het nest bleek af te wijken. In de directe omgeving vloog een Zilvermeeuw *Larus argentatus*, waardoor in eerste instantie de link werd gelegd met een broedgeval van deze grote meeuwensoort. Maar er bleef onzekerheid. Bij het beklimmen van het dak vlogen de vogels altijd vroegtijdig van hun nesten en was het goed waarnemen van de aanwezige broedende vogels niet mogelijk. Dus moesten wij er op een andere manier achter zien te komen om wat voor meeuwensoort het nu eigenlijk ging. Door de omgeving van de kolonie gedurende langere tijd in de gaten te houden ontdekten wij op een lichtmast in de buurt een Kleine Mantelmeeuw *Larus fuscus*. Toevallig kregen we ook een mailtje van Arend van Dijk, die bezig was met een inventarisatieronde in dit gebied en van ons al had vernomen over dit "broedgeval". Hij nam op 3 juni boven de kolonie van de Visdiefjes een Kleine Mantelmeeuw waar die zwaar op de huid gezeten werd door de Visdieven. Het is bekend dat in Nederland Kleine Mantelmeeuwen op daken broeden en het lag dus voor de hand dat wij met een broedgeval van deze meeuwensoort te maken hadden, maar 100% zekerheid was er nog niet. Door een camera in de kolonie te plaatsen kregen wij de beschikking over vijf uren opnames en daarmee kon het broedgeval van de Kleine Mantelmeeuw worden bevestigd.

Twee jongen

Een week later vermoedden we nestjongen, omdat er nu regelmatig een Kleine Mantelmeeuw naar het dak vloog. Deze werd telkens aangevallen door Visdieven. Bij een controle op het dak op 12 juni troffen wij in eerste instantie de jongen niet aan. Na

wat intensiever zoeken vonden wij twee jongen onder de kast van een airco. De vraag was nu of de jonge mantelmeeuwen ook werden aangevallen door de Visdiefjes en of ze daarom bescherming hadden gezocht onder deze kast. Opnieuw hebben wij de camera geplaatst en opnames gemaakt. Uit deze beelden bleek duidelijk de slechte verstandhouding tussen de Visdieven en de Kleine Mantelmeeuwen. Doordat de meeuwen met hun jongen in de directe nabijheid bleven van de airco, hadden ze dekking tegen de luchtaanvallen van de Visdiefjes.
De vraag bleef nu hoe het met de jongen zou aflopen wanneer ze eenmaal vliegvlug geworden waren. Bij een latere controle troffen wij een dood jong aan. Het andere jong schijnt het gered te hebben, omdat het personeel van de scheepswerf een grote "visdief" zagen op een grasveldje aan het Meppeler Diep. Wij gaan ervan uit dat dit het overgebleven jong is geweest.

Foto 1. Drielegsel van de Kleine Mantelmeeuw, 23 mei 2014 (Foto: Hilbert Folkerts). Clutch of Lesser Black-backed Gull at Meppel, 23 May 2014.

Zeldzame broedvogel in Drenthe

Voor zover bekend zijn de broedende Kleine Mantelmeeuwen te Meppel in 2014 de eerste die in Drenthe een broedpoging op een dak ondernamen. Het is niet het eerste broedgeval van deze soort in Drenthe. Dat vond namelijk plaats in het Amsterdamscheveld in het Bargerveen en werd ontdekt door Gerrit Bril in juni 2010 (adult op

nest) aan de rand van een kolonie Kokmeeuwen *Chroicocephalus ridibundus* (mondelinge mededeling Jeroen Nagtegaal). Door omstandigheden (vakantie) is het verdere verloop van dit broedgeval niet bekend. In de daaropvolgende jaren is geen broedgeval in Drenthe geconstateerd. Er zijn aanwijzingen dat ook elders in Drenthe Kleine Mantelmeeuwen broeden. Interessant is dat Arend van Dijk in 2014 13 km landinwaarts van Meppel een broedverdacht paar Kleine Mantelmeeuwen heeft waargenomen. Op de zandwinplas Oshaar, langs de Hoogeveensche Vaart ter hoogte van Zuidwolde (2211-32) vlogen op 7 juni twee alarmerende Kleine Mantelmeeuwen, samen met vier alarmerende Visdieven rond. Vanaf de oever werd waargenomen dat zowel de meeuwen als de sterns steeds terugkeerden naar een tientallen vierkante meters groot eilandje midden in de zandzuigplas. Een duidelijke broedhouding is niet waargenomen. Via een buis van de zandzuiger lukte het niet het eilandje te bereiken. Op 10 juni bleek het eilandje, kennelijk door zandzuigwerkzaamheden, te zijn verdwenen evenals de meeuwen en de sterns.

Verschuiving van broedplaatsen

De vestiging in Drenthe moet worden gezien tegen het licht van een algemene tendens waarbij Kleine Mantelmeeuwen deels hun oorspronkelijk broedgebieden verlaten en landinwaarts trekken. De locatie in Meppel is ongeveer 85 km verwijderd van de Waddenzee, wat afwijkt van de trend tot nu toe (vooral steden in de nabijheid van de kust; Camphuijsen 2013: 385). Gesuggereerd wordt dat de leegloop in de Hollandse duinen samen hing met predatie door Vossen *Vulpes vulpes* en resulteerde in een verhuizing naar (vosvrije) daken van gebouwen en andere antropogene habitats in de omgeving van de oude kolonies (SOVON Vogelonderzoek 2002). Nadien heeft de Kleine Mantelmeeuw zijn broedgebied landinwaarts verder uitgebreid. Uit een uitvoerige analyse van de broedgevallen in het binnenland (Nagtegaal 2013) is gebleken dat het aantal binnenlandse broedgevallen in de 21e eeuw is toegenomen, waarbij het inmiddels om enkele tientallen paren gaat. Hierbij zijn ook verder landinwaarts gelegen provincies als Drenthe en Limburg bereikt. De dichtst bij Drenthe liggende broedlocaties zijn Zwolle, Kampen, Zutphen en Deventer. Deels gaat het, net zoals in Drenthe, om vestingen van enkelingen binnen kokmeeuwen- of visdievenkolonies. Nagenoeg alle binnenlandse broedlocaties liggen op eilanden of in industrieterreinen aan een rivier. Op industrieterreinen wordt zowel op daken als op de grond gebroed. Nagtegaal (2013) noemt Emmen, Hoogeveen en Assen als potentiële Drentse broedgebieden door de grote hoeveelheid platte daken op industrieterreinen. Reden te meer om in Drenthe beter op deze soort te gaan letten.

Summary: Folkerts H. 2014. Roof-nesting of Lesser Black-backed Gull *Larus fuscus* in Meppel in 2014. Drentse Vogels 28: 69-72.

In 2014, a roof-nesting Lesser Black-backed Gull was detected near Meppel in the province of Drenthe, some 85 km from the Wadden Sea coast. The nest contained three eggs, from which at least two chicks hatched; one chick died, the other presumably fledged. The roof also contained a small colony of Common Terns *Sterna hirundo* (13 pairs); video-recordings showed that the gulls were constantly harassed by

adult terns. This is the second known nesting of Lesser Black-backed Gulls in Drenthe; the first nesting was recorded in SE-Drenthe in 2010, and a breeding attempt was suspected in southern Drenthe in 2014.

Literatuur

Camphuysen C.J. 2013. A historical ecology of two closely related gull species (Laridae): multiple adaptations to a man-made environment. Proefschrift Rijksuniversiteit Groningen, Groningen.

Folkerts H. 2011. Dakbroedende Visdieven *Sterna hirundo* in Meppel. Drentse Vogels 25: 32-33.

Nagtegaal J. 2013. Kleine mantelmeeuw (*Larus fuscus*) en Zilvermeeuw (*Larus argentatus*) als broedvogel in het binnenland. SOVON Vogelonderzoek Nederland/Hogeschool Van Hall Larenstein (scriptie).

SOVON Vogelonderzoek 2002. Atlas van de Nederlandse Broedvogels 1998-2000. Nederlandse Fauna 5. Nationaal Historisch Museum Naturalis, KNNV Uitgeverij & European Invertebrate Survey-Nederland, Leiden.

Adres: Werkhorst 3, 7944 AP Meppel, folkerts@home.nl

Foto 2. Jonge Kleine Mantelmeeuwen ontlopen de aanvallen van Visdieven door onder airco te kruipen, Meppel, 12 juni 2014 (Foto: Hilbert Folkerts). *Chicks of Lesser Black-backed gulls in hiding from attacks of Common Terns, Meppel, 12 June 2014.*